

U: Lászlóffy István

CW

MINDENKI ELSZÁMOLTA MAGÁT?

(Ballada a szabadságról)

Erre, erre tessék! Erre van a bagdadi Európa 1001 jövője. Már nem folyamodom árnyaltabb jelképekhez, pikto-gramokhoz, útjelzőkhöz, mint a legeslegbeváltabbak, itt az ember keze ügyében. A tücsök és a hangya. Na persze, minden árnyalat sántít, különösen a telitalálatok révén. Mert ugyebár azt kellene őszintén tisztázni, úgy beszél igazán a betű, a jelkép, ha egyértelmű, ha jelentése végleges – tehát az érdem elnyeri jutalmát, vagy büntetését nyeri el? Tücsök/hangya reláció esik, bukik, kompromittálódott sokszor. De vajon a nyúl és a teknősbéka, a vak vezet világtalant, az addig jár a korszak a kútra megállja a helyét? Vagy elég egy kis oldalszéllel megbillenteni, és a korszak örökre jár, csak mindig másnak hordja a vizet, a hasznot, a kamatot, a hozamot, a százalékot. Ne is firtassuk, ne piszkáljuk, mert vizesek leszünk, elázunk, átázunk. Vagyis kiderül, hogy mi mindig, örökké, végig csak danaidák vagyunk: üres, feneketlen, hordóba, repedt korszakba hordjuk eleve, és végleg, tisztázhatatlanul és befejezhetetlenül a vizet, a hasznot, a bölcsességet. Igen, a félelmetes itt a csalódás, a percenkénti, a káosz, és az ő kutatása. Emberi céltudatomba próbálok nézni, bekiabálni, mint valami magányos legelő kútjába. Visszhang is jön, előírás szerint az én tudatomé, annál megalázóbb és lefegyverzőbb. Mikes vagyok és minden reggel ott ébredek, ahol a tenger olyan súlyos és sűrű és kemény, mint a márvány. A kút kávján áthajló ember vagyok, ha visszaemelem a fejem, és percenként kénytelen vagyok megtenni, mert újabb tények, hírek, hely-

zetek szólítanak meg, okoznak fájdalmat, vagy keltenek mégis reményt – nos ha visszaegyeneselem, se inni, se nyelni, se sírni nem akarok, csak tájékozódni, akkor minden irányban zavart, riadt és csalódott élő és már holt kortársaimmal nézek szembe, másik élő és holt mikeseikkel, akiket becsaptak. Hazugság, látszat, nyomásgyakorlás. És akkor ezredszer is felsóhajtok, hogy Uram, a világ, amit teremtetted valóban szép, vagy meglehetősen, meg lehetne szokni, szeretni, kimunkálni, javítani, de hát te másoknak is odaadtad. Nemcsak a tücsöknek, hanem a hangyának is, nemcsak a nyúlnek, hanem a teknősbékának is, nemcsak Jónásnak, de Tolsztojnak és József Attila mamájának is. És Jónást ijesztően ráküldted a niniveiekre, ahogy a niniveieket Jónásra, és Tolsztoj ellen cenzornak, vagy olyannak, aki mindent jobban tud, bevetted Lenint, a József Attila mamáját nem engedted, hogy a legválságosabb háború utáni időszakban fiait, lányait ápolja, ringassa, hanem arra köteleztetted, hogy semmi fizetségért bármit hordjon fel a padlásra. Kinek a padlásait engedted tömni, tömődni folyton, ha a miénk üres, mert éppen a szociális igazság nevében folyton lesöprik, okos ígéretes programjai szerint. Kik vagyunk? Az így mikor fog kiderülni, tücskök vagy hangyák, farkasok vagy bárányok? És ki az a Mikes, valami tengerparti lelkiismeret, akit valakik nem engednek soha beleszólni. EX TURCIA NULLA REDEMPCIO. Távoli honokból soha nincs visszatérés, csak a robbantások hírei?... Nem egyedül hallgatom. Merről is hallszik naponta?...

Nekem erről hallszik naponta.

*

Rémületes fejlemények, csupa semmiségből, hogy lezuhan egy repülőgép, de megkerült fekete dobozaiból egy különös információ ugat ki, melyet könnyebb megérteni,

mint az inka spárgákból, madzagokból, makramékból maradt csomóírást, a húsvétszigeti léchíradót és az eszkimók halszálkára rögzített krónikáját. Feljelentések érkeznek nem az ENSZ-hez, a Süketek és Vakok Világszövetségéhez bizonyos „foglalkozás körében elkövetett, halálos kimenetelű országvesztésről”, pedig csak egyetlen anyasély: egy tizenkét éves kislány hal bele (évszázadokkal korábban magát Szent Johannát se tudták kivonni a botrányos kínhalálból)...

És mindez „ismeretlen tettes” ellen, ami ugyebár szemmel láthatóan eleve reménytelen, csak egyre indulatosabb nekifutás. Walesa kilép a Szolidaritásból. Vajon ki ellen lép ki, csak nem Max és Móric, Castor és Pollux, Stan és Pan elől tér ki? Persze marad a plebsz, a szavazó tömeg, a világ. Pedig most már semmilyen ideológia vagy vallás, kormányzati ars poetica nem indok gyaurok, kényszermunkások, kiirtandók kijelölésére.

Hol vannak a ruhatárosok, ültetőnők, zászlóanyák? Az ősanák? Melyik szinten, balszinten, jobbszinten, földszinten felelnek a betelefonálóknak az emberiségért legalább utólag? Vagy az nem is a kígyó, hanem egy rosszul bekötött telefonkészülék volt a Paradicsomban, a tudás fájára tekeredve, szerelve, hanyagul?

És erről melyik minisztériumban nem tudnak vihar előtt, vihar után, Hirosima óta?

Mama, én haza akarok telefonálni, ha már a marxisták is elengedtek tűzijáték-látni az észak-atlanti csillagszórásba.

Walesa kilép az általa alapított Solidarnostból, Mohamed feladja az öngyilkosok egyházának patronálását, Dzsingisz kán és Robespierre ejti a gestapók és csekák vérözöncsapjainak kezelését a beismerő vallomások, a totális engedelmesség kicsikarására. Milyen szép és célszerű lenne, de ezek vajon milyen cél eredményei? Valami egészen más emberiség más céljának, etikájának, konvergenciájá-

nak és egyensúlyának megközelítésére, hazugság helyett és ámitás nélkül. Többé a félanalfabéta, de párthű szankülottok sem hivatkozhatnak arra, hogy ők más történelmet tanultak, ők másképp tudják, hogy ölni, irtani szép és gyűlölni szabad.

Mert bizony semmi se jogos alap ennyi idejű emberi lét után, még a legújabb, legsötétebb butaság, korlátoltság és fanatizmus tökéletesen felépített trükkje sem.

Most olvasom, hogy még csak 150 éve ugyan, de kitudódott a neanderthali ember léte. Kik a felelősök ezért?

Úgy látszik, úgy hallszik: klímaváltozás készül, s ezt a leghidegvérűbb – mit országok, népek, társadalmak, még gleccser-körök is megérik, lereagálják! Esetenként már itt és most, a nyarak kellős közepén. Elkövetők vannak, fekete dobozok, nyomkövető kommandók, a kamerák felvétele folyton előkerül, de valahogy sosem lehet megállapítani a felelősöket. Egy egész kontinenst lázba hozó, gyászbába borító ügy tettese egy szál zsebmetsző vagy egy szál váltókezelő. Sehol egy Matuska méretű Hitler, egy Matroska-baba méretű Szalmonella.

Csupa ártatlanság és jövőt tervező áldozatkészség...

És addig valóban ennyi idejű emberi lét volt?

*

Hogy tud az ember örülni minden telitalálatnak! Milyen felszabadultan! Mert azt érzi, azt reméli, hogy valami végső nagy tisztázásban fog segíteni ez az árnyalatnyi érv is ebben a nagy felfordulásban, ami bizonyára (spontán vagy szándékolt) félreértésekből jött létre. Itt van előttem, és egyáltalán nem főhelyen, mondjuk az ENSZ faliújságján vagy valami big-big közös nyilatkozatban, végső intelemben, összefoglalásban, csak valami jövő hétig már lejáró kis helyi tv-műsorban egy szerény de szabatos karikatúra: a tóba benyúló stégen ott áll egy lelkesen integető

emberalak, ide az előtérbe, a szemem elé úsztatta már a gömb alakú kis akváriumot, benne a szabadon bocsátott kis aranyhalacszkájával, akivel nagy-nagy kegyet kíván gyakorolni a képaláírás szerint: „Élj boldogan örök szabadságban, halacszkám!...” Megindító és érthető – és elborzasztó. Meglódult fantáziám egy nagylelkűségre ébredést érez meg, a Spartacusát vagy kunyhós Tamás bátyját felszabadító embert, aki dacolni mer, „szembeúszni” a szokásokkal, törvényekkel, gátaival – és örök szabadságát adja vissza valamely lénynek. Az ám! A végtelenség, a lát-határ, esetleg maga az óceán fele lökte – mit is? hát a börtönt, melyben továbbra is egy akváriumnyi – egy cellányi – víz, azaz szabadság lötyög – és abból továbbra is se ki, se be... Íme a szabadság egyik frappáns megfogalmazása. Ha nem az egyetlen. Az ironikus, a keserű, a lehetetlenség aláhúzó, bemutató, demonstráló felszabadítás. Egyike a történelemben lépten-nyomon felfedezett spanyolviaszoknak (nem tudom, hol és hogyan keveredtek ebbe szegény ibérek?). Íme a 21. század hajnalán (rettenetes jövőők, zsákutcák, tragédiák közepette a lehetséges legharmonikusabb, a Periklész, a Leonidász, a Brutusz-díjas konklúzió, amire juthatunk mi is! Kik is? Az ábécé, vagy ábécék és egyéb kommunikációs interek és netek csúcán, a rendszer eleve beépített szertelen demokráciája jóvoltából azok, akik ma pofáznak bele az örökmozgó teóriájába. Vagyis MI, a legbölcsebbek, legképzettebbek, a szintézis megasztárjai. Hát nem mi voltunk végig a haladás (fél-vagy tán egészen az) vezetői, felvezetői, idáig kalauzolói? A haladók, az „akasszátok fel a királyokat” programok meghirdetői, hogy utánunk beülhessenek a trónba félanal-fabéta és ravasz Dzsingisz kánok és egyéb legitimen megválasztott csizlikek, hóhérok, fűhrerek és első titkárok? Vajon ki rontotta a helyzetet addig, hogy mire felszámolnák és kitelepítenék minden utolsó félkék vagy csak világoskék vérű legitim ágát egy-egy albán típusú dinasztia-

nak is, és a „halódó” Tihanyok, akadémiák, Nobel-díjak felől befutnak, megjönnek a korrigált, összesített, összegyűlhető válaszok minden gondjára, kérdésére a fejlődő, lüktető emberi nemnek – akkor nyíljon csak igazi tere és színtere minden előzőleg megbukó, bukdácsoló nagy színjátéknak, a konstrukciós ügyek, panamák, piramisok kirakatpereinek...

Nem, sajnos még ez sem számolgatás, kiszámítás bölcsességének eredménye, ez is csak véletlenül jött ki, mint a lottónyeremény, a ruletthaszon. A vak tyúkok ostobasága, mely felé száraz tónak nedves partján térdig hordalékban Homérosz fajtájú, Sámsonná degradált, Messiássá nyomorított teknősöket löktek, indítottak versenybe ott valahol az elején. Lehet, hogy ők, valakik ott már, már ott tudták s meg is súgták egymásnak, hogy „kinek a támogatásával” melyik kód szerint, milyen pályázatot kell megcélozni. Lehet hogy valami rusnya kétélűek vagy mára jól fejlett vízipatkányok már doktori szinten tudták, amit a fogadóbizottságokba, uniókba, kuratóriumokba előreküldött utódaik spórái is hordoznak ma és mindörökké, olyan fontos részletekkel, hogy ki legyen a bejrúti és jeruzsálemi király, a bagdadi tolvaj. Heródes és Barbarossa, Hunyadi és Rettenetes Iván, Robespierre és Leonyid Iljics között, esetleg a globalizáció pici piros bankjaiban. De ti, maiak és jövőbeliek ne higgyetek az effélékben. Minden indigó és gumiharisnya megcsúszott, elcsúszott, elmozdult. Október 23. nem is október 23-ra, november 4. nem is november 4-re esett, és 1920. június 4-ikét is máskor tartották. Előtte és utána, véges-végig. Tudták, hogy akkor figyelni fogunk. Két-három éber dátum fért a fejünkbe, az idegrendszerünkbe. A többi tekintetében nincs, nem lesz, sosem volt konszenzus. Egység, egyhangú megítélés. Nemhogy apróbb dolgokban, de „a mű forog” tekintetében nem. Hogyne gerjedne haragra teremtő tanárunk, a Tudás. Folyton kísértésbe keverjük. „Élj csak boldogan,

örökké szabadságban, kedvenc halacskám, hazácskám, népecském! Kedvenc globalizált glóbuszom!" – szól egyik napon, a hetediken, esetleg a nyolcadikon. A másikon, pótórán, lyukasórán elveszti a türelmünk és kitör a Libanoni Cédrus: „Nem tanultatok semmit! Az osztály nyolcvan százalékát meg fogom buktatni!” A beálló csendben, a terem végében, a világ végében egy hang azért feleselni fog: „Nem is voltunk annyian...”

Fel ne szedegessétek az elkergetett emberiség cuccait, Bastille-okat, negyvennyolcakat, ötvenhatokat! Csupa diverzió, megrontás, álnokság, stratagéma. Az istenért fel ne szedjétek a menekülő múlt eldobált kultúráit. Nétalán rákapnátok. Hagyjátok a szabadságot. Annyian már nem is vagytok...

LÁSZLÓFFY ALADÁR